

200 éves az egeri Főegyházmegyei Könyvtár

1793. december 28-án nyitotta meg galántai gróf Eszterházy Károly egeri püspök és kísérete – ünnepélyes keretek között – az egeri Püspöki Könyvtárat. A könyvtár megnyitásának 200. évfordulója alkalmával a Főegyházmegyei Könyvtár ünnepi jubileumi ülést tartott, szinte pontosan a 200 év előtti megnyitás órájában: 1993. december 28-án, reggel 9 óra 55 perces kezdettel, a Líceum dísztermében. A nagyszabású jubileumi ülést dr. Seregély István érsek, az Egeri Főegyházmegye ordináriusa, az MKPK elnöke köszöntötte, az elnökségben rajta kívül helyet foglalt dr. Horváth Tibor, az OPKM főigazgatója, az MKE elnöke, Szövényi Zsolt, az MKM főosztályvezetője, dr. Ringelhann György, Eger polgármestere, valamint dr. Orbán Sándor, az egeri EKTF főigazgatója. Az ülés programján magisztrális tudományos előadások hangzottak el, a jelenlevőkhöz szóltak az elnökség magas rangú tagjai, emléktábla avatásra, művészi vers- és zeneelőadásokra került sor, az ünnepséget követő ebéden pohárköszöntők hangzottak el.

A jubileum alkalmából igen szép kiállítású, gazdag információs tartalmú kötet jelent meg (e számunkban ismertetjük), a tudományos előadások (Szelestei Nagy László: Kolostorok, kéziratok, hitélet Magyarországon 1526-ig; Fülöp Géza: Egyházi könyvtárak művelődési és emberformáló szerepe a magyar történelemben; Antalóczi Lajos: Eszterházy Károly üzenete; Koncz Lajos: Századunk nagy magyar íróapostolai /Prohászka Ottokár, Bangha Béla, Schütz Antal és Tóth Tihamér/; Bánhegyi B. Miksa: Az egyházi könyvtárak evangelizációs jövője) – minden remény megvan rá, kötetben összefoglalva lesznek majd hozzáférhetők. Mi az alábbiakban a számunkra legérdekesebb, könyvtári vonatkozású előadásokat közöljük, valamint élükön, az Érsek Úr köszöntő, de korántsem csupán protokolláris szavait:

Tisztelt elnökség, kedves szakelőadók, kedves vendégek, hölgyeim és uraim!

Nagy előd méltatlan utódként tisztelettel köszöntöm kedves mindnyájukat, ezen az Eger és az egész ország nyilvánossága előtt megtartott évfordulós ünnepségen. Az egyház, mai személyi és anyagi adottságai közt, távolról sincs abban a helyzetben, amelyben ez a könyvtár, amelynek ma kétszázéves évfordulóját ünnepeljük, született. De itt van, és hirdeti mindannyiunk számára hazánknek, ennek az európai országnak az életravalóságát. A török idők után, amelyek tovább tartottak, mint az elmúlt megpróbáltatások, néhány évtized alatt anyagilag úgy helyre tudott állni ez az ország, hogy joggal kereshette helyét politikában is, kultúrában is a világ nemzetei között. A könyvtár évfordulója arra ösztökélhet és serkenthet minket, hogy ma se hagyjuk magunkat. Lépünk azoknyomába, akik a lehetőséget azonnal felhasználva kezdték építeni a jövőt, szellemi értékekben is, anyagiakban is. Azt a jövőt, ami nélkül egyetlen népnek sem lehet léte és neve a világon. Amikor ez a könyvtár született, Magyarországon világi mecénások és egyházi vezetők érezték lelkiismereti kötelességüknek,

hogy mindent megtegyenek saját népük, saját nemzetük, saját hazájuk szellemének szolgálatában.

Annak idején kispapként kerültem a szombathelyi szemináriumba, annak az egyházmegyének a központjába, amelyik 1772-ben született, és amelyben már Szily János olyan könyvtárat létesített, amelyet megcsodálhattam. Amikor később az ezeréves egri egyházmegye élére kerültem, megdöbbentett, hogy itt még nagyobb szellemi múlt szolgálata nehezedett mindenki vállára. Ma is csodálkozom, és érzem a magam kicsiségét ahhoz, hogy ennek az örökségnek hiteles képviselője és továbbépítője legyek egy személyileg és anyagilag meglehetősen visszaszorult magyar egyházban. Nem az a célom, hogy ennek a hátrányos helyzetnek a körülményeit fejtegessem, hiszen minden magyar intézmény hasonló hátrányokkal, gondokkal küzd, és fog küzdeni még a jövőben is. De igenis kötelességem, hogy megköszönjem azoknak a papoknak és világiaknak, a könyvtár szerelmeseinek és szakértőinek a munkáját, akik ötven esztendővel ezelőtt, a második világháború után azonnal nekifogtak menteni, ami menthető, nem is gondolva arra, hogy még nehezebb időknek néznek elébe, hogy Magyarországon egyházi könyvtárak fognak még zúzdába kerülni. Történetek persze hibák és hiányosságok, de akik nekifogtak, tudták, hogy ennek az értéknek, ennek az akkor 150 éves könyvtárnak jelentősége lesz minden magyar számára, és mivel ez a könyvtár nemcsak magyar könyvtár, jelentősége lesz az egész világ számára. Köszönetemet kell kifejezmem az elmúlt másfél évtizedért. E másfél évtized minden támogatója és támogatása iránt. Hiszen, ahogy enyhülni kezdett az egyoldalú szellemiség, a megfelelő pozícióban lévők azonnal érezték annak a szükségességét, hogy anyagilag is megadjanak minden támogatást ennek a könyvtárnak, hogy sebeit begyógyíthassa és újra kezdhesse építeni a magyar szellemi jövődőt. Köszönöm főkönyvtárosunknak, a könyvtár újonnan kinevezett igazgatójának áldozatos munkáját, köszönöm a Művelődési Minisztériumnak, a réginek és az újnak a szellemi, erkölcsi és anyagi támogatást. Külön is hálás vagyok a főiskolának, amely-

J. Bessoni: *Theatrum Instrumentorum et machinarum* (1582)

nek európai műveltségű tanárai is, vezetői is segítettek, megosztottak velünk a felelősségen. Nem az én feladatom, hogy szakembereknek, akik jobban ismerik a könyvtár múltját, jövőjét és igényeit előadást tartsak. Kérem, érezzék jól magukat a jubileumi ünnepségen, ebben az ugyancsak *Eszterházy Károly* által épített, egyetemnek szánt épületnek a dísztermében, amelyért külön köszönettel tartozok a főiskolának, hogy lehetővé tette, ünnepségünket itt tartsuk. Köszönöm a főigazgató úrnak és munkatársainak irányunkban mindig megnyilvánuló jóindulatát. Adja a mindenható Isten, hogy a könyvtár, az általa megtestesített magyar szellemiség növekedjék mindazokban, akik megtisztelték ünnepségünket. Régi kifejezéssel hadd mondjam: Vita et bibliotheca!

Eszterházy Károly üzenete – az őrzők számadása

Főtisztelendő Érsek és Püspök Atyák! Paptestvérek!
Tisztelt Polgármester Úr! Tisztelt Hölgyeim és Uraim!
Kedves Barátaim!

Valahányszor Eger város török utáni története tollhegyre kerül, *Eszterházy Károly* nevével szinte mindannyiszor találkozunk. Érthető ez, hiszen a galántai család nagy fia mind székvárosának, mind az egri egyházmegyének lelkiességében, művelődésében és politikájában jelentős szerepet játszott. Nagy formátumú, iskolát alapító, meghatározó egyéniség volt. Méltán nevezte őt VI. Pius pápa is nagy püspöknek.

Galántai gróf Eszterházy Károly gazdag életéből sok mindent ismerünk. Néhány fontos tanulmány jelent meg róla, de várat még magára egy átfogó feldolgozás vagy emlékkönyv. Adja Isten, hogy 1999-re, a püspök halálának 200. évfordulójára legyen szerzője és kiadója is egy méltó Eszterházy-monográfiának.

Amikor megcsodáljuk Eszterházy püspök gazdag életművét, s ha rajta is feledjük tekintetünket a nevéhez fűződő falakon, senki nem gondol hivalkodásra, hírnév vagy dicsőség hajszolására. Az utókor annak a lelkületnek adózik tisztelettel, amely életet lehelt a kövekbe. Ez az élet ma is hatást gyakorol, és beszédesen tanúskodik építőtőjéről. Erre gondol *Kandra Kabos*, egyházmegyénk neves történésze is, amikor az egri Líceum kapcsán így nyilatkozik: „Eszterházy és ezen épület-óriás között oly bensős, annyira szoros a viszony, mint a művész és műve között. Egymásra vetnek fényt, egymást értelmezik, egymásra vallanak”. Kiegészítve Kandra szavait joggal elmondhatjuk azt is, hogy Magyarországon talán egyetlen főpap sem épített fel annyi templomot, mint éppen az egri püspök. Eszterházy Károlyban viszont mégsem az építetót, hanem a szellemi és papi nagyságot, a főpásztori erényeket tiszteli az utókor.

Vallatni kell tehát a köveket, a porosodó aktákat, és találkozni fogunk Eszterházy géniuszával, szellemi hagyatékával, s megismerhetjük azt a gazdagon fakadó forrást, amelyből a döntések születtek. Bár az Eszterházy-irodalom gazdagnak mondható, de a papról, a hazafiról, és Eszterházyról, a főpásztorról keveset hallottunk. Pedig Eger nagy püspökére mi sem jellemzőbb, mint éppen a papi nagyság, a főpásztori bölcsesség és a hazafiság. Ezekben a vonásokban rejlik üzenete valamennyiünk számára.

Eszterházy püspök nem hagyott hátra vaskos köteteket. Nem volt – úgymond – literátus ember, *lelkiségéről, szellemi nagyságáról, magyarságáról, papi és főpásztori egyéniségéről, szellemi hagyatékáról* gyakori körlevelei, a vonatkozó levéltári adatok, a róla szóló írások és a tárgyi emlékek vallanak csupán. Eszterházy Károly erre építette a templomokat, plébániákat, gondoskodott egyetemről, a papnevelő bővítéséről, iskolákról, körleveleiben sokszor megkereste papjait és híveit, de sokrétfű munkáját mégis egyetlen gondolat vezérelte: *elkötelezett keresztényeket és kiművelt emberfőket állítani az Isten és ember szolgálatába*. Azon fáradozott, hogy minden ember, aki lelkipásztorkodásra, tanításra, gyógyításra, jogi ügyek intézésére vállalkozik széles e hazában, a krisztusi szellemiség neveltje legyen. Eszterházy Károly építkezéseivel tehát a keresztényi társadalom feltételeinek megteremtésére törekedett. Azt a szellemiséget igyekezett átadni, amit a tridentini zsinat jegyében a lelkileg megújított egyház vallott és hirdetett a világban.

A hétköznapi észjárás szerint a patinás családi háttér, a grófi cím és az esztergomi érsek nagybácsi, Eszterházy Imre, jótékony befolyása eleve predestinálták Eszterházy Károlyt a püspöki székbe. Ezek bár tények, de éppen az ún. „veleszületett” lehetőségek visszautasítása, illetve azok szolgálatba állítása tanúsítja a püspök nagyságát. Jellemző, hogy az esztergomi primás a teológus Eszterházyt ki akarta nevezni az esztergomi főkáptalan tagjává, a papnövendék azonban nem fogadja el a kanonokságot. Később majd visszautasítja a fejedelmi rokon sűrű támogatásával idő előtt érkező megtiszteltetést, a nyitrai püspökséget is. Még fiatalnak érzi magát. Eszterházy az isteni gondviselésre és igazságszolgáltatásra s nem az emberi kapcsolatokra épít. Nem kíván ranghoz és hatalomhoz jutni evilági összekötötése révén, hanem tanulással, a papi lelkiség következetes kialakításával, tehát kemény munkával törekszik alkalmassá válni élethivatásának betöltésére. Az igazságban való szolgálat, az evilági hívság elvetése, a meg nem alkuvás, környezetével szemben a szeretettel párosuló szigor és keménység önmagával szemben, jellemzik papi egyéniségét. A következetes életvitel egyik-másik vonása azonban olykor-olykor károkat is okozott. Ez a tiszta ember pl. nem tudott vagy egyszerűen nem akart taktikázni, politikusi vénákról tanúságot tenni, annyira bízott az emberben.

Hogy ez mennyire igaz, s Eszterházynek mennyire nem volt kenye az evilági hívság keresése, azt a felsőtárkányi nyaraló, a Fourcontrasti és a harsányi kastély lebontása tanúsítja szemléletesen. A két pompás épület sok vígság tanúja volt elődje idejében. A 36 éves, borromei típusú fiatal főpap bátor tettével tüntetően elítélte a barokk pompát, a világiás lelkületet, tehát igazságának tudatában járt el. Mégis, ez a cselekedet nem csupán üzenetet hordozott, hanem kínos helyzetet is teremtett: nyilvánosan és az egész ország színe előtt hozta ugyanis kényes helyzetbe a primási székbe emelkedett elődöt, az uralkodó kedvelt barátját. Szinte történeti érdekességnek számít a két kastély esete. Eszterházy püspök miután kereken ellene mondott az uralkodónak s lebontatta a két nyaralót, néhány hónappal később – mintha mi sem történt volna –, az egri egyetem működési engedélyéért kopogtatott Mária Terézia ajtaján. Azt hiszem ilyen jóhiszeműségre valóban csak a tiszta emberek képesek. Igaz, az utókor elismeréssel adózott a merész lépés megtételéért, de a várható következményekkel Eszterházynek számolnia kellett. Az aszkéta püspök azonban vállalta tettének ódiáját. A dolgok végső elrendezését ugyanis nem evilági hatalmasoktól remélte. Az más kérdés, hogy a két nyaraló lebontása beárnyékolta a főpap egész életét, és Egerből mindeddig nem lett egyetemi város.

Az Eszterházy-irodalom mindannyiszor előkelő helyen említi a főpap lelkipásztori buzgóságát. Naponta misézett. Vasárnaponként és ünnepnapokon reggel hat órakor hívek előtt mutatta be a szent áldozatot, majd pedig gyóntatószékbe ült. Gyakran látogatta a beteget, s hosszan és szívesen időzött a betegek ágyánál. Eger püspöke jó példával akart szolgálni papjai előtt a lelkipásztorkodásban. A lelkek gondos ellátását természetesen papjaitól is elvárta. Feljegyezték Eszterházy püspökről, hogy gyakran váratlanul tett ellenőrzést papjainál. Igaz, atyai szigor tanúsított irántuk, de szerette őket, s érzékenyen reagált a papok ellen felhozott vádakra. Ilyen esetben személyesen vizsgálta ki az esetet, mielőtt döntését meghozta. Jellemző Eszterházy munkásságára, hogy az egyházmegye átvételekor 258 pap működött egyházmegyéjében. Szabolcs megyében pl. 40-50 filia jutott egy lelkipásztorra. Amikor a püspök meghalt, a papság létszáma több mint kétszeresére, 542-re emelkedett.

Eger püspökének *hazafiassága*, az emberek szeretete, a hagyományokhoz való ragaszkodása, mondhatni konzervatizmusa sok döntésében tetten érhető. Amikor a líceum dísztermének kifestése után az állványokat lebontották, éles kritikával illette *Franz Sigríst*, a festőművészt. Többek között kifogásolta, hogy „a hétszemélyes tábla lépcsőjén eltávozók nem viselnek magyar úri ruhát...” ugyanakkor „a ruházatot is magyaros viselet szerint kívánta módosíthatni...” – írja *Szmrecsányi Miklós*. Eszterházy újra felállványoztatja a termet a kifogásolt részek újrafestéséhez. Érdemes idézni a püspök vonatkozó iratát: „...az ő becsületére (ti. Franz Sigríst, a festő becsületére) legyen bízva, hogy akarja magát jövőre ajánlani és hogy fogja a színeket megfelelően ... alkalmazni s nem fog annyira a művészetre tekinteni, mint arra, hogy mindent fel lehessen ismerni, amit ábrázol”. *Szmrecsányi* a festő dicséretére megjegyzi, hogy a freskót, tehát az eredetileg nedves vakolatra festett képet sikerült úgy kijavítani, hogy az avatottak számára sem tűnik fel a javítás.

Eszterházy hazaszeretetről legszembetűnőbb talán a következő eset tanúskodik. Amikor II. József 1787 októberi látogatása után eltávozott Egerből, futára által már Pestről küldte a rendelkezést Eszterháznak, miszerint a líceumban meg kell szüntetni a jogi és bölcséleti képzést, csupán az alsó és elemi iskola maradhat meg; a kispapokat a pesti központi szemináriumba kell küldeni, az egri szemináriumot és a Foglár intézetet pedig a katonaságnak kell átadni. Az ütés bár súlyos volt, de az idősödő főpap nem tört meg. Eszterházy a rendelkezés után a magyar főpapságnak mintegy szellemi vezére lett a II. József elleni harcban. Amikor pedig néhány év múlva megjött Bécsből az engedély a felsőoktatás újbóli megkezdéséhez, a sokat szenvedett főpap a következő gyönyörű szavakkal tett tanúságot lelkének gazdagságáról: „Soha semmi sem szerezhett volna lelkemnek nagyobb örömet ennél ..., mert hiszen amikor ennek a líceumnak alapjait lefektettem és nagy költséggel be is fejeztettem, semmi másért nem tettem, mint szeretett hazámért és a közjóért, hogy itt a Múzsák otthonában, a királynak hű és a hazának hasznos polgárokat formálni lehessen”.

Ez a gazdag lelkű, a szenvedésektől megviselt főpap ugyanakkor konzervatizmusról, a régi rendhez való merev ragaszkodásról is tanúságot tett. Súlyos konfliktusba keveredett pl. székvárosával, amikor a káptalannal együtt a Fenesy-féle egyezményhez ragaszkodott. Egerből nem lehetett szabad királyi város, tehát a földesúri javadalom továbbra is a püspökséget illette. Tudnunk kell: a szigorú életet élő Eszterházy nem a pénzért harcolt, hanem annak lehetőségéért, hogy minél többet tehesen a rábízottak érdekében. Ugyanez a merevség jellemezte az egyházmegyei határok rendezésének ügyében. Tudjuk, hogy Erdődy püspököt a káptalan akadályozta meg az

Decsy Sámuel: A' magyar szent koronának... históriája (Bécs, 1792)

egyházmegye felosztásában. Barkóczy és Eszterházy püspök, akik konzisztoriális vezetést valósítottak meg, hallani sem akartak a felosztásról. Eszterházy 1799-es halála után az ötéves széküresedés szolgált alkalmul Bécsnek arra, hogy a káptalan akarata ellenére is három részre szabdalja az egyházmegyét. A Vatikán, bár elfogadta az új helyzetet és a külső beavatkozást, de a kinevezett püspököknek keményen értésére adta nemtetszését.

Eszterházy püspök szellemi nagyságáról és nyitottságáról az általa alapított és nagyon szeretett könyvtár is szemléletesen tanúskodik. A hajthatatlan jellemű, a tridentinumhoz kötődő főpap evangelizációs munkájában alapvető szerepet szánt a képzettségnek. Ezért nem félt beszerezni könyvtárába azokat a műveket, amelyek a különböző hitvitákat képviselik. Különösen az első kiadások beszerzésére törekedett, s ezekért súlyos anyagi áldozatot is vállalt. Legélesebben tanúsítja ezt Servet Mihály De Trinitatis erroribus c. kis művének megvásárlása, amiért nem sajnált 10 aranyat kifizetni. Abban az időben néhány pár igavonó ökröt lehetett vásárolni ezért a pénzért.

Eszterházy püspök korának szemével értékelte azonban a kéziratos műveket, és ezekről könnyen le is mondott. Ma már csak siratni tudjuk azt a veszteséget, amit ez a szemlélet Egernek okozott. Amikor Batthyány Ignác kanonokot erdélyi püspököknek kineveztek, Eszterházy Károly megengedte neveltjének és pártfogoltjának, hogy magával vigyen 800 kötetet kitevő kéziratot. Ezen kötetek nagyrészt Bártfáról, Eper-

jesről, Lőcséről lettek összevásárolva. A 800 kötet közül 273 kötet a mohácsi vész előtti időkből származik. Közöttük volt pl. a Codex aureus, vagy a 9. században másolt Szent Lukács-evangélium is. Ma ez a kéziratállomány a gyulafehérvári Batthyány Múzeum tulajdona.

Gazdagon lehetne még Eszterházy Károly egyéniségére jellemző vonásokat felsorolni. Szellemi hagyatékáról, az utókornak adott üzenetéről is bőbeszédűen tudnánk értekezni. Kandra Kabos egyik írásában hosszan tárgyal Eszterházynek a magyar 19. századra gyakorolt hatásáról, s tanulmányában egyenesen Eszterházy-iskoláról beszél. Osztanunk kell a tudós lelkipásztor állítását. Valóban, gróf Eszterházy Károly egri püspök olyan erkölcsi tekintély, akire méltán néz fel az utókor, s akit Eger városa és az Egri Főegyházmege büszkén vallhat magáénak. Eszterházy örökségét, szellemi hagyatékát, üzenetét újra és újra meg kell hallani, fel kell idézni. Élete példát adott arra, miként kell magyarnak és lelkipásztornak lenni.

Eszterházyról szóló kis összefoglalómat egy élménnyel zárom. Vagy 15 évvel ezelőtt kezembe került egy Eszterházyt méltató terjedelmes tanulmány. Az írás felidézi a nagy főpap emlékét, életét, munkásságát. Életre szólóan megmaradt bennem a tanulmány címe: A hosszú cím első szavai így hangzanak: „Az elfelejthetetlen emlékeztető Egri Püspök Galanthai Gróf Eszterházy Károlynak jeles Élete...” Eszterházy halála után húsz évvel írták ezt a tanulmányt. A szerzők nem kívánták önmagukat megnevezni. Csak így írták alá a tanulmányt: hű tisztelői. Nos, ez a cím, ez a rövid mondat, ez „az elfelejthetetlen emlékeztető” jelző mondat talán a legtöbbet Eszterházy Károlyról. Ezek a szavak nem a szervilis lelkület hízelgő szavai, hanem az őszinte fiúi tisztelet meghajlása az erkölcsi tekintély előtt. Úgy gondolom, ez a néhány szó mindent elmond Eszterházyról, amit lelkiségéről tudni illik.

*

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Amikor Eszterházy Károly könyvtárának őrzője szólasra emelkedik, hogy számot adjon sáfárkodásáról a bicentenárium alkalmával, kegyetlenül nehéz, mondhatni kínos helyzetben van. Hogyan is lehet megfelelni a nagy főpap mércéinek? Ha pedig rátekintünk a hajdani könyvtáros elődök névsorára, nem egyszerű *Batthyány Ignác*, *Szepessy Ignác*, *Roskoványi Ágoston* vagy *Ipolyi Arnold* örökében megszólalni, hogy csak a püspököket említssem, nem beszélve a magas rangú papokról stb. Ha ezek a kérdések fel is vetődnek, Eszterházy könyvtárának mai őrzői nevében egy dolgot mégis emelt fővel szeretnék kijelenteni: tíz éven át minden erőnkkel arra törekedtünk, hogy Eszterházy könyvtára mind külső megjelenésében, mind belső feldolgozottság tekintetében méltó legyen nagy alapítójához, s alkalmassá váljon a hatékony evangélizációra és a tudományos élet korszerű kiszolgálására. Az irodalmi apostolkodás jegyében a lelkek építésében és a szellem művelésén fáradozunk.

A bibliotéka vezetője éppen tíz évvel ezelőtt vette át a könyvtár irányítását. Akik emlékeznek még a korabeli állapotokra, kisebb csodának tarthatják mai helyzetünket. Hosszú lenne itt felsorolni mi minden történt az elmúlt tíz esztendő alatt a kétszáz év során ugyancsak elhasználódott könyvtárban. Nem is a mi dolgunk önmagunk munkáját minősíteni. Megteszi majd azt a jövő, vagy maga az Isten. Nem feledkezhetünk el azonban arról, hogy a sok segítő kéz, a sok jóakarattal tette lehetővé az előbbre jutást, s ez feledtette a munka fáradalmait, a méltatlan vádakot, és a nem ritka megalázódást.

Dr. Antalóczi Lajos, a könyvtár igazgatója

Adott esetben keserves küzdelem árán tudtunk előre lépni, de mindig akadt valaki, aki segített rajtunk. Az eredmény pedig: Eszterházy könyvtára régi fényében, a kétszáz év patinájával nemesítve készen áll a jövő szolgálatára.

Itt munkálkodásom 15 esztendeje alatt soha nem volt konfliktusunk a főiskolával, sőt a küzdelmes évek során az Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola vezetése – élén *dr. Orbán Sándor* főigazgató úrral – mindig segítőkész partnernek bizonyult gondjaink megoldásában. Tisztelettel köszönetet mondok ezért, s ígérjük, a jövőben is törekszünk a jó kapcsolatok ápolására, és a főiskola munkájának támogatására.

Az évfordulóra komoly áldozatok árán emlékkönyvet jelentettünk meg. Ebben részletesen elmondjuk mindazt, amit tettünk, s felsoroljuk mindazok nevét, akik valamilyen módon segítettek munkánkat és köszönetet mondunk minden segítségnyújtásért.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! A könyvtárban nem falakat emelnek, hanem háttér munkát végeznek. Azokat szolgálják, akik templomba vagy iskolába járnak. A lélek és a szellem nemesedését és művelését segítik. Nem látványos ez a tevékenység. Talán ez magyarázza, hogy keveset hallunk a könyvek szentélyének munkásairól. Ezért kötelességem nyilvánosan is köszönetet mondani könyvtárunk valamennyi munkatársának, hiszen az ő munkájukat dicsérik a mai állapotok. Köszönettel tartozom a Szinyei-díjas *dr. Surányi Imrének*, könyvtárunk tudományos munkatársának, aki gazdag nyelvi és szakmai ismeretével szolgálja bibliotékánkat, köszönetet mondok *Gyimesi Alajosnak*, könyvtárunk helyettes vezetőjének a számítógépek értő kezeléséért és referenzsi tevékenységéért, köszönetet mondok *Szabó Dénes* könyvtárosnak az alaposágot és komoly nyelvi ismeretet igénylő feltárái munkáért, köszönetet mondok *Fodor Józsefnének*, szakképzett idegenvezetőnknek, aki vendégeinket kalauzolja és a könyvtári munkát segíti, köszönetet mondok *Pozsgay Lászlónak* a könyvelés és a számvitel végzéséért, s a metszetkatalógus nagyon gondos építéséért, és köszönetet mondok *Szecsó Kálmánnak* a kedves Margitkának, aki

könyvtárunkat tartja tisztán. Nem feledkeztünk el régi munkatársainkról sem. Újólaj megköszönöm a Főegyházmegyei Könyvtárban végzett munkáját *dr. Ritter Márton*, *Petrassevics Nicefor* és *dr. Kishonthy István* atyáknak, *Juhász Tibornak*, *Kovács Kálmánnak*, *Szabó Józsefnének* és *Óvári Irénnek*. És hadd köszönjem meg a szakma országos vezetésének a Szabó Ervin- és a Szinnyei-díjat. Jó volt tapasztalni, hogy megfizető figyelem kíséri könyvtárunk munkásságát.

Mielőtt befejezném ezt a néhány gondolatot, szükséges felvetni két kérdést, amit furcsa módon a mai világ fogalmaz meg: mi az egyházi könyvtár, és milyen küldetése van a mai egyházban és a mai világban? Bosco Szent János szavaival válaszolok: „Hány, de hány lelket szenteltek meg a jó könyvek. Aki más kezébe jó könyvet ad, ha nem is volna más érdeme Istennél, mint épp az, hogy azáltal ráirányítja gondolatát Istenre, már bokros érdemeket szerzett az égben”. A szent szavaiból következik a válasz: az egyház kezében a könyvtár *elsősorban evangélikációs eszköz*. Semmivel nem pótolható evangélikációs eszköz. Modern egyházunknak, ha kulturált hívő közösséget akar nevelni, ha egyszerűen evangélikálni akar, törekednie kell arra, hogy állandóan kéznél lehessen a lelkeségi és teológiai irodalom. Ma, amikor eláraszt bennünket a tévtanítás, az audio-vizuális eszközök kínálata, amikor úton-útfélen belebotlunk valamilyen irodalomba, az egyház egyszerűen nem mondhat le saját irodalmának a világban való jelenlétéről, terjesztéséről, mert nem fog megfelelni krisztusi küldetésének. Az egyházi könyvtár ugyanakkor *természeténél fogva persze tudományos műhely* is, hiszen az egyéb kutatások mellett lehetővé teszik az egyház múltjának faggatását. A múlt ismerete nélkül ugyanis nem építhetünk jövőt. Harmadszor pedig az egyházi könyvtár az ezeréves *magyarság lelkeségi irodalmának* tárháza. Itt őrzik, feldolgozzák és rendelkezésre bocsátják a lelkeséget építő irodalmat.

Könyvtárunkban az ún. Eszterházy-féle gyűjtemény 13 879 művet tartalmaz 20 293 kötetben. Ez a nemzetközi tekintetben is figyelemre méltó állomány páratlan módon reprezentálja Európa 16., 17. és 18. századi tudományosságát. Példátlan körültekintésről, gondoskodásról, műveltségről és szeretetről tesz tanúságot az a könyvgyűjtési akció, aminek révén összegyűlt könyvtárunk induló állománya. Bár Eszterháznak enciklopédikus könyvtárról kellett gondoskodnia, hiszen egyetemi könyvtárat alapított, a kiadványoknak mégis közel ötven százalékka egyházi tudományokkal foglalkozik.

Nos, ez az arány ma is érvényes. Könyvtárunk 130-140 ezer kötetének mintegy a fele egyháztörténelemmel, lelkeséggel foglalkozó kiadvány. Ez azzal is magyarázható, hogy Eszterházy halála után magasan képzett egyházi személyek hagyatékából gyarapodott könyvtárunk. Az egyházi kiadványok széles köre nagyszerű válogatásban került hozzánk. Olyan kincs ez, és az evangélikációnak olyan lehetősége, amit valóban páratlannak kell mondanunk. Ugyanakkor a világi tudományok szakkönyveinek reprezentatív értékei is polcainkon sorakoznak. Közel félezer állandó új olvasó iratkozott be az 1993-as év során az Egri Egyházmegyei Könyvtárba, s évente csaknem százezer turista találkozik bibliotékánkban az egyházzal.

A rendszerváltás után könyvtárunk előtt is szélesre tárultak a lehetőségek kapui. Miután tízéves munkával mindent megújítottunk, restauráltunk, folytathatjuk a további beruházást, végezhetjük az analitikus feltárást, a metszetkatalógus és egyéb mutatók komputeres összeállítását. Hazánk vezetése jóvoltából nagyszerű jövő előtt állnak egyházi gyűjteményeink. Ha az egyházi és állami vezetés közös kincsnek tekint az egyházi gyűjteményeket, annak a nemzet látja hasznát. Soha nem szabad az

egyházi könyvtárakban csupán kultúrát vagy csupán ideológiát látni, hanem egyszerre mind a kettőt.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Rövid előadásomat Babits gyönyörű szavaival zárom: „Óh ne mondjátok azt, hogy a Könyv ma nem kell, / hogy a Könyvnél több az Élet és az Ember: / mert a Könyv is Élet, és él, mint az ember – / így él: emberben könyv, s a Könyvben az Ember”.

Köszönöm figyelmüket.

Antalóczi Lajos

Az egyházi könyvtárak evangélizációs jövője

1. Nehéz helyzetben van az előadó, amikor egy gazdag nap végén kapja meg a szót. Nehéz helyzetben van, mert már mindent elmondtak előtte, amit el kell mondani az *Egri Főegyházmegyei Könyvtár bicentenáriumán*; de talán még nehezebb a helyzete azért, mert neki a megadott témának megfelelően nem a múlttól kell beszélnie, nem szorgos kutatómunka eredményeit kell hallgatói elé tárnia, hanem a jövőbe kell tekintenie, abba a jövőbe, amely mindig bizonytalan és előre nem látható volt, és az is marad. Ennek a könyvtárnak és a többi *egyházi könyvtárnak a jövőjét* kell megrajzolnia. S amikor vállalta ezt a feladatot, akkor lehetetlenre vállalkozott.

Vagy talán mégsem? A futurológia viszonylag új tudomány, kudarcai is újkeletűek. Bár mindig voltak olyan emberek, akik a jövőbe akartak látni, kudarcaikon nem tanult az emberiség. Azonban van egy futurológus, akinek abszolút hitele van előttem a „fides = hit” értelemben – s gondolom, Tisztelt Hallgatóim előtt is –, az, aki azt mondotta, hogy az általa egybegyűjtött közösségen a pokol kapui sem vesznek erőt, az, aki vele van ezzel a közösséggel a világ végezetéig. Jézus Krisztusról van szó s egyházáról. S ha most ebben a néhány, rendelkezésemre álló percben megpróbálom megmutatni azt, hogy az *egyházban* fontos, sőt *nélkülözhetetlen intézmény* a könyvtár, akkor lényegében kimondom azt is, hogy az egyházi könyvtár szerepet fog játszani a jövő evangélizációjában, nevezzük újraevangélizálásnak, apostolkodásnak, igehirdetésnek vagy katechézisnek.

A jubileumát ünneplő könyvtár híres freskója több mint 200 év távlatából a *Tridentini Zsinatot* mutatja be részben eszmei, részben reális hitelességre törekedve. A szónokló jezsuita pódiuma előtt könyveket ábrázol a művész: a Bibliát és Aquinói Tamás Summáját. Ez a két könyv volt az egész Zsinat fundamentuma, joggal kerültek tehát az ábrázolás egyik centrumába. De egyúttal ez a két könyv lett a Tridentini Zsinat büntetést kilátásba helyező anatómákkal bőven ellátott rendelkezésein keresztül újabb, közel 200 évre az ellenreformáció, a katolikus restauráció, a felvilágosodás és a modernizmus elleni küzdelem alapvető műve – sajnos a másodikat túlságosan mereven alkalmazva.

S mégis erre a Tridentini Zsinatra hivatkozik a *II. Vatikáni Zsinat* is, amelyik nem mondott ki egyetlen anatómát, átkot sem, amikor a papságra készülők nevelésével foglalkozó dekrétumban azt jelenti ki, hogy a zsinati atyák a Tridentinum szándékát

valósítják meg, amikor a szemináriumok előjáróinak és tanárainak a lelkükre kötik, hogy a kispapokat „in spiritu renovationis”, a *megújulás és megújítás* szellemében neveljék (vö. *Optatam totius* 22).

2. Korunk megújulásának és megújításának ez a nagy zsinata külön témaként *nem foglalkozik a könyvtárakkal*, sőt a II. János Pál pápa „Pastor Bonus” (Jó Pásztor) kezdetű apostoli konstitúciójában nyilvánosságra hozott kúriai reform során életre hívott szerv, a Művészeti és Történelmi Örökségünk megőrzésének *Pápai Bizottsága* (Pontificia Commissio de Patrimonio Artis et Historiae conservando) pusztá léte is mintha arra mutatna, hogy értékes egyházi könyvtárainkat csupán *örökségként kell őriznünk* (talán még keményebb a latin kifejezés: mint patrimoniumot kell konzerválnunk). Konzerv-létből viszont nem születhet jövő, egy jól őrzött örökség – bármennyire dicséretes és szükséges dolog is ez – nem tudja kivenni részét cselekvően az evangélizálásból.

Persze maga a Bizottság sem így gondolja, hiszen vezetője, Marchisano érsek 1993 szeptemberében Párizsban a Francia Egyházi Könyvtárak Egyesületének évi közgyűlésén előadásában az egyház missziójaként értékelte a könyvtárak működését, prédikációjában pedig egyenesen úgy beszélt a könyvtárról, mint „üdvösségünk eszközeről”.

Azonban bizonyos körök véleményében mégis a Szent Tamás-i híres „videtur quod non” (úgy tűnik, hogy nem) látszik uralkodó eszmének a „műemléki, muzeális, jelentős régi anyaggal rendelkező” és hasonló jelzőkkel ellátott egyházi könyvtárak területén.

S ezt a negatív jelleget erősíti napjaink némely – ha nem is általános, mégis – jellemző vonása, amelyek közül első helyen méltó említésre az egyházon belül sok helyen és minden szinten megfigyelhető *tudományellenesség*, amelynek a forrásai a felvilágosodástól kezdődően a modernizmus körüli nehézségeken át korunk hihetetlenül felgyorsult tudományos fejlődéséig terjednek.

Második helyen említem az ugyancsak mindenütt fellelhető negatív jellegű *konzervativizmust*, amely talán az elmúlt évtizedek eredménye is abban az értelemben, hogy egyházunk és papjaink nem voltak, nem lehettek közvetlen részesei annak a teológiai fejlődésnek, amely az egyházban – mind a Zsinaton, mind pedig azon kívül – harcosan vagy békésen végbement.

Összefügg az említett tudományellenességgel és konzervativizmussal a harmadik jellemző vonás, az *áltudományosság*, amely a szabadság visszanyerése óta gátlástalanul grasszál és szedi áldozatait országunkban. Most nem a szektákra s egyéb, az egyházon kívül szerveződő mozgalmakra gondolok, hanem arra a tényre, hogy számtalan mű és művecske jelenik meg szinte naponként magánkiadásban vagy magukat vallásosnak mondó kiadóknál, amelyek közül nem egy a teológiai és vallásos irodalom megcsúfolása.

Végül – a teljesség igénye nélkül – megemlítem még a *pragmatizmust*, amely a teológiai és vallásos művek közül csak azt tartja értéknek, amely közvetlenül felhasználható önmagunk megszentelésének eszközeként (pl. teljesen feldolgozott, azonnal „fogyasztható” elmélkedési vagy jellemnevelő anyag) vagy kész alapanyagot szolgáltat kivétel nélkül mindenki számára például a prédikációhoz, katechézishez, jegyesoktatóshoz stb.

3. Ezzel a látszattal (videtur quod non) szembeállítjuk Aquinói módszere szerint (sed contra) először is az egyház és benne *az egyházi könyvtárak történelmét*. A helyi

Bányheli B. Miksa bencés atya (Pannonhalma)

egyházak már az apostoli korban írásba foglalták mindazt, amit hittek, amit liturgiájukban, katechézisükben és életükben hirdettek. Ezek a kisebb-nagyobb „egyházi könyvtárak” tehát már ebben az időben az evangélizáció lényeges részét alkották, hiszen még az ismert „a hit hallásból ered” mondat is írásban maradt ránk (vö. Róm 10, 17), s az egyes gyülekezeteknek szánt leveleket megőrizték és eljuttatták a többi egyházközségbe is (vö. Gal 1, 2; Kol 4, 16). S ez a sokszor elfelejtett indulás hatalmas fejlődésének a kezdete, hiszen az Origenész alapította caesareai keresztény könyvtár a III-IV. században már 30 000 tekerccsel rendelkezett.

A továbbiakat már ismerjük, csupán szeretném újra kiemelni a nagy *székesegyházi iskolák könyvtárait* mint az egyházmegyei, székesegyházi és káptalani könyvtárak közvetlen előzményeit, valamint azt a tényt, hogy szinte minden püspöki székváros, így Eger is, rendelkezett a későbbiekben nyomdával is, s akár egyházi tulajdonban voltak ezek a *nyomdák és könyvkiadók*, akár magánkézben, a könyvek gyűjtésével párhuzamosan ott volt minden egyházi központban a könyv terjesztése is, s ismervén ezeknek a könyveknek a jellegét, nyugodtan mondhatjuk, hogy az evangélizáció is.

Csupán a tudományok területén a XVIII–XIX. század folyamán bekövetkező változások (felvilágosodás, szekularizáció, állami oktatás) veszik ki az egyház kezéből az evangélizációnak a könyvek és könyvtárak útján történő megvalósulását; s mindezt sokszor még az egyháziak, az egyházi könyvtárakért és könyvkiadásért végső fokon felelős főpásztorok is *visszafordíthatatlan folyamatnak* tekintik, s még jó, ha konserválják a meglévő értékes állományt, s nem próbálnak belőle pénzt teremteni a „modernebb” evangélizációs eszközökre.

Ha talán keményen hangzott az előző mondat, legyen szabad idéznem a médiumokról szóló zsinati dekrétum egy mondatát: „Méltatlan volna, ha az egyház gyermekei tétlenül túrnék, hogy technikai hiányosságok vagy pénzügyi nehézségek – ezek az ilyen eszközöknél igen nagyok – *kössék meg vagy akadályozzák az üdvösség igéjét*” (Inter mirifica 17). Az eredeti kifejezések, „prorsus dedeceat, desides” legalább ilyen

kemények, a „kössék meg vagy akadályozzák az üdvösség igéjét” kifejezést pedig nem lehet nem asszociálni a 2 Tim 2,9-cel: „Isten igéje nincs megbilincselve”. Ha pedig a mi tétlenségünk vagy takarékoskodásunk megteheti azt, amit a bilincsek nem tudtak megtenni, képes gúzsba kötni az „üdvösség igéjét”, akkor minden felelős egyházi vezetőnek, minden egyházi és nem egyházi könyvtárosnak komoly lelkiismeretvizsgálatot kell tartania.

4. Nem visszafordíthatatlan folyamat a könyvtárügy szekularizációja, ahogy nem végleges az „úgy tűnik, hogy nem” csoportban említett tudományellenesség, konzervativizmus és pragmatizmus sem az egyházak és az egyháziak életében. Mert éppen „korunkban új kérdések merülnek föl, nagyon súlyos tévedések terjednek, amelyek alapján akarják fölforgatni a vallást, az erkölcsi rendet, sőt magát az emberi társadalmat”, s ezekkel szemben mindenkinek, a világiaknak is, feleletet kell tudnia adni az egyház szellemében, mondja a világiak apostolkodásáról szóló zsinati dekrétum (Apostolicam actuositatem 6).

Az egyház szellemében kell a keresztény embernek megadnia a feleletet korunk kérdéseire. Szinte ugyanezt fogalmazza meg a keresztény nevelésről szóló nyilatkozat, amely ennek a szellemnek a körülírásában visszautal az egyházatyák, különösen is Aquinói Szent Tamás példájára; de nem a tomizmus szorgalmazásával, hanem annak hangsúlyozásával, hogy az Atyák, különösen is Szent Tamás, koruk tudományosságának a tetőpontján álltak. Hozzájuk és hozzá hasonlóan kell, hogy a keresztény szellemiség „*állandóan és egyetemesen jelen legyen a közéletben – publica, stabilis atque universalis praesentia*” (Gravissimum educationis 10).

Ennek a jelenlétnék egyik megtestesülése minden korban a könyvtár volt, és az is marad. Bár az idézett zsinati szöveg nem tesz említést könyvtárról, hanem „*a magasabb kultúra előmozdítására* vonatkozó minden igyekezetről” beszél (Gravissimum educationis 10), nyilvánvaló, hogy ezek a kritériumok: „magasabb kultúra, nyilvános, állandó és egyetemes jelenléti” elsődlegesen a tudományos célokat (is) szolgáló *könyvtárakban valósulnak meg* a legpregnansabban. Egy-egy mondat erejéig szeretném ezeket a jellemzőket megismételni és aláhúzni. Magasabb kultúra, tehát nem az épületes, hitbuzgalmi irodalomról van szó – bár annak a fontosságát is szeretném lebecsülni; állandó, stabil intézmény, amely nem ephemer jellegű vagy divathoz kötődő, megérdemelten vagy érdemtelenül favorizált irodalmat kínál, hanem századok tudásanyagát tartja és őrzi megingathatatlanul; univerzális, ahol nincsen „zárt anyag”, ahol nem érvényesül a középkori „Graeca sunt, non leguntur”, azaz „görögül van, nem olvassuk” elve; végül nyilvános, közéleti, azaz nem csupán a belső berkekben lejátszódó művelődésről van szó, hanem olyan energiaforrásról, amely kifelé sugárzik.

5. Az evangélicizáció, amely a „magasabb kultúra” eredményeire, könyvtárakban fölhalmozott értékeire támaszkodik, nem mond ellent a krisztusi elvnek: az evangélium a szegényeknek hirdetik (vö. Lk 4, 17; 7, 22), sem pedig a krisztusi hálaadás tárgyának „*kinyilatkoztatad a kicsinyeknek*” (Lk 10, 21). Hiszen súlyos tévedés lenne az evangéliumi „szegénységet” és „kicsiséget” azonosítani az emberi butasággal vagy műveletlenséggel, ugyanakkor azonban Krisztus ismeretét nem szabad azonosítani a hellén kultúra bölcsességével sem (vö. 1 Kor 1, 19-22). Már Szent Pál megtalálta a kiegyenlítő formulát: „*megismertem Krisztus titkát*” (Ef 3,4), „erővel, a Szentlélek kiárasztásával” (1 Tessz 1,5). Ezek a kifejezések: „Krisztus titkát, erővel, a Szentlélek kiárasztásával” ismétlődnek meg a már idézett zsinati szövegben (Apostolicam actuositatem 6), amely az egyház szelleméről, keresztény szellemiségről,

Dr. Koncz Lajos teológiai tanár

azaz Krisztus lelkületéről beszél. Bármelyik rétegnél kezdődhet és kezdődik is el hazánk egyházában az újraevangélizálás, az Evangélium hirdetőinek mindig szükségük lesz erre a műveltségre (a Szent Pál-i „prudencia” szót fordítottam most ezzel a szóval), erre a kultúrára.

Az elhangzott gondolatsort folytatva a könyvtárnak – elsődlegesen természetesen az egyházi könyvtárnak – új nevet adtam: *depositum evangelizationis*, a depositum fidei analógiájára, amely a Szentírást és a Szentagyományt jelenti, amint együttesen rábízhattak az egyházra, hogy őrizze és hitelesen magyarázza őket. Az azonosításhoz a bátorságot a II. Vatikáni Zsinat Dei verbum kezdetű dogmatikai konstitúciója és kommentárjai adták. A 24. pont azt mondja a teológia tudományáról: „A szent teológia Isten leírt szavára s azzal együtt a szent hagyományra mint maradandó fundamentumra épül”. Ezt a viszonylagosan statikus képet – „perenne fundamentum” – rögtön föloldja a mondat második része: „S ebben erősen *izmosodik* és mindenkor *megfiatalodik*, amikor a hit fényénél vizsgálja a teljes igazságot, amely Krisztus misztériumában van elrejtve” (Dei verbum 24). A teológia izmosodására és megfiatalodására van szükségünk ma, ha evangélizálni akarunk. De a Zsinat, ahogy korábban már a Humani generis enciklika is, látja és tanítja, hogy a szent depositumra kell mindig visszanyúlnia a teológiának, ha nem akarjuk, hogy terméketlen legyen minden teológiai spekuláció.

De hogy senki se vélhesse ezt a gondolatmenetet a modern teológiai irányzatok elvetésének vagy a konzervativizmus dicséretének, két nagyon kifejező, dinamikus ígét használ a zsinati szöveg: roboratur, sőt firmissime roboratur (igen erősen megizmosodik), és iuvenescit (megfiatalodik). A teológiának a Szentíráásra és a Szentagyományra mint fundamentumra épült háza csak akkor állhat fenn, ha *eleven marad, ha állandóan izmosodik és fiatalodik*. Furcsának tűnhet egy közel 2000 éve kánonba zárt Írásra és mélyhűtöttnek gondolt Hagyományra alkalmazva hallani ezt a két szerves, eleven életből vett ígét: izmosodik és fiatalodik. Ha csak a halottnak hitt de-

positummal szemben érezzük idegennek az életet, az is katasztrofális, ha azonban gondolkodásunk az evangelizáció fogalmával tartaná összeegyeztethetetlennek, az már tragikus kimenetelű volna.

6. Élőnek kell lennie a depositum fideinek, de ugyanúgy élőnek kell lennie a depositum evangelizationisnak, a könyvtárnak is. És nem csupán „in re”, a reális valóságban, mert az tőlünk függetlenül van így, hanem mindannyiunk tudatában is, akik bármilyen fokon és formában *érdekeltek és felelősek vagyunk*, akár az evangelizációban, akár a teológia vagy bármely más tudomány művelésében, akár a könyvtárügyben.

Ilyen, mindenkire kiterjedő formában köti a lelkére a II. Vatikáni Zsinat minden klerikusnak, papnak, diakónusnak és katechétának elsőrendű kötelességként a *szüntelen szent olvasást* (assidua lectio sacra) és a *mélyreható tanulmányozást* (exquisitum studium) a Szentírással kapcsolatban. Ezt a kívánalmat alkalmazhatjuk per analogiam a könyvtárak depositumával kapcsolatban, nehogy az említett személyek közül egy is – Szent Ágoston szavaival élve –, „mivel ott bent nem hallgatja Isten igéjét, üresen kongó, külsődleges hirdetőjévé (inanis forinsecus praedicator) legyen” (Dei verbum 25; PL 38,966).

Mindig voltak „üresen kongó” *prédikátorok*, s ezt azok tudják legjobban, akik valaha is kutattak könyvtárainkban régi szentbeszéd-gyűjteményeket. Viszont ugyanazok bizonyíthatják azt is, s mindenki megtapasztalhatja ugyanezt, aki belelapoz az Imaórák Liturgiája köteteibe, hogy minden kor teológiai és prédikációs irodalmában találhatunk bőségesen olyan anyagot, amely az igehirdetéssel, az evangelizációval szemben támasztott *legmodernebb követelményeket* is kielégíti, legyen az latin vagy görög, középkori vagy barokk, katolikus vagy protestáns mű.

Amikor itt lekiórol és stúdiumról beszélünk, természetesen nemcsak a tényleges igehirdetőkre kell gondolnunk, hanem az evangelizáció nagyon tág keretein belül folyó minden apostoli tevékenységre, a *világiak apostolkodására* is. Az ő apostoli tevékenységükkel foglalkozó zsinati dekrétum többek közt kategorikusan kijelenti, hogy „az apostolkodás hatékonyságát csupán *sokoldalú és átfogó képzés* révén érheti el”. A továbbiakban pedig kimondja, hogy ez a képzés nem csupán magas szintű teológiai képzést jelent, hanem föltételez „egy bizonyos, kinek-kinek a tehetségéhez és a lehetőségeihez mért teljes körű *humán képzést*” (formationem integram quamdem humanam). Hogy mit értettek az egyház jövőjét hosszú időre meghatározó Zsinat atyái ezen a humán képzésen, azt a dekrétum egy másik bekezdése így sorolja föl: „A spirituális nevelésen túl...alapos elméleti oktatás teológiában, etikában és filozófiában, mindig az életkor, a körülmények, a tehetség különböző voltának megfelelően”, valamint „az általános műveltség a gyakorlati és technikai képzéssel egyetemben” (Apostolicam actuositatem 28-29). Evidens, hogy egy ilyen jellegű képzést csupán egy nagy, történelmében is jelentős egyházi könyvtár megléte és használhatósága biztosíthatja. S ha ez a könyvtáron alapuló képzés ráépül arra a hitre, amely a teremtés és a megváltás isteni misztériumában gyökerezik és a Szentlélek által irányítatik, akkor teljes mértékben igaz lesz a Zsinat tanítása: „Ez a képzés tekintendő minden *termékeny apostolkodás* fundamentumának és feltételének” (Apostolicam actuositatem 29).

7. Nem elhanyagolható tényezője a jövő evangelizációjának a *kiemelkedő tudományos képzettségű* klerikusok és világiak apostoli működése. S ezt ismét a médiumok vonatkozásában kimondott tétel alkalmazásával igazolom. Ott ugyanis azért kell

**Dr. Fülöp Géza, az ELTE könyvtártudományi
információs tanszékének vezetője**

eljutniok megfelelő jártasságra a papoknak, a szerzeteseknek és a világiaknak, hogy azt „*az apostolkodás céljaira*” (ad fines apostolatus) használják föl (vö. Inter mirifica 15). Ez a dekrétum egy másik helyen szinte egyenlőségjelet tesz bizonyos szempontból a kettő közé, amikor azt kívánja, hogy támogassák a médiumokat, amennyiben azok „a valódi kultúrát és az apostolkodást szolgálják” (veri nominis culturae et apostolatus inseruiunt) (Inter mirifica 17).

A *felsőfokú oktatásnak*, történjen az főiskolán, egyetemen vagy fakultásokon, nagy gondot szentel az egyház, hogy ezeken a helyeken „az egyes tudományágakat a saját alapelveiknek megfelelően, saját módszereikkel és a *tudományos kutatás* sajátos szabadságával műveljék”; sőt azokat az intézeteket támogatja elsősorban, amelyek „elsődlegesen a tudományos kutatást szolgálják” (Gravissimum educationis 10).

Ezekből a felsőfokú intézményekből kell kikerülniük a – ha szabad így mondani – „*tudományos evangélikáció vezéralakjainak*, ezért „a katolikus vagy egyéb egyetemek kiemelkedő tehetségű fiataljait, akik alkalmasnak látszanak az oktatásra és a kutatásra, különleges gonddal kell képezni és (szabadon fordítva a »magisteria« szót:) a tanszékek átvételére előkészíteni” (Gravissimum educationis 10).

Érdekes, hogy a *papság képzésében* fontos szerepet kap a *filozófia*, de a „mindig érvényben maradó filozófiai örökség (patrimonium)” mellett jelentős szerepet kapnak „az újabb kor filozófiai kutatásai”, különösen is „a saját nemzetünkben nagyobb befolyással rendelkezők”, valamint minden új tudományos eredmény (vö. Optatum totius 15). Így tehát – mondja egy kommentár – a filozófiai tanulmányoknak is a pap lelkipásztori feladatára, azaz az evangélikációra való felkészítését kell szolgálniuk. Ezen utolsó részben vázolt tudományos-evangélikációs feladatok bármilyen alacsony fokon való teljesítése is elképzelhetetlen *jó tudományos könyvtár* nélkül.

8. A *püspökök pásztori feladatához* kapcsolódik fejtegetésünk utolsó része, de nem csupán a püspököknek szól. Hadd idézzem a megfelelő dekrétum szövegének egy

bevezetését teljes egészében: „Igyekezzenek (ti. a püspökök) korunkban a keresztény tanítás terjesztésére felhasználni a rendelkezésre álló különböző médiumokat, mégpedig elsősorban az igehirdetést és a katechézist, hiszen ezek foglalják el mindig az első helyet, de ugyanúgy a tannak az iskolákban, akadémiákon, konferenciákon és mindenféle összejövetelen történő kifejtését, valamint annak bizonyos esetekben publikált nyilatkozatokban, a sajtóban és a különböző kommunikációs eszközökben való terjesztését, *ezeket mindenképpen fel kell használni Krisztus Evangéliumának a hirdetésére* – quibus ad Christi Evangelium nuntandum uti omnio oportet” (Christus Dominus 13).

Mintha a zsinati tanítás csak a püspök kifelé irányuló evangelizációs tevékenységének sokrétűségét fejezné ki. Feltételezi azonban azt, hogy mindezek az előre vivő erők csak abban az esetben tudják kifejteni hatásukat, ha ugyanannyi kötéssel *le vannak horgonyozva* a depositum evangelizationis megtestesülésébe, a *könyvtárba*, a könyvek ezrei által képviselt és őrzött tudományba.

Befejezésül és összefoglalóul csak egyetlen helyet szeretnék idézni ismét csak egy zsinati dokumentumból: „A papok a szentelés és a püspöktől nyert küldés által *Krisztusnak, a Tanítónak, Papnak és Királynak a szolgálatára* rendeltetnek”. S ez áll – mutatis mutandis – minden keresztény emberre, de különösen is az evangelizációban hivatásszerűen részt vevőkre is. „Részeseznek Krisztus misztériumában, amely által *az egyház itt a földön szakadatlanul épül* Isten népévé. Krisztus testévé és a Szentélek templomává” (Presbyterorum ordinis 1.)

Adja Isten, hogy ez a jubiláló könyvtár és hazánk minden egyházi könyvtára kivehesse a részét a Testnek építésében, az evangelizációban!

*

Az idézett zsinati dokumentumok:

Apostolicam actuositatem – Határozat a világi hívek apostolkodásáról

Christus Dominus – Határozat a püspökök lelkipásztori hivatásáról

Dei verbum – Dogmatikai konstitúció az isteni kinyilatkoztatásról

Gravissimum educationis – Nyilatkozat a keresztény nevelésről

Inter mirifica – Határozat a tájékoztató eszközökről

Optatum totius – Határozat a papnevelésről

Presbyterorum ordinis – Határozat a papi szolgálatról és életről

Bánhegyi B. Miksa

Az ünnepség vendégei

